

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ВОЛКОДАВ ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.093.2.015.3.041:336(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ
СПЕЦІАЛІСТІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця - 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Матяш Ольга Іванівна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри алгебри та методики навчання математики, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Дутка Ганна Яківна,
Львівський інститут економіки і туризму,
професор кафедри математики і статистики, м. Львів

кандидат педагогічних наук, доцент
Гусак Людмила Петрівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного
університету, доцент кафедри вищої та прикладної
математики, м. Вінниця.

Захист відбудеться «19» грудня 2017 року об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua

Автореферат розісланий «19» листопада 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні перетворення та зміни в фінансово-економічній сфері України загострюють проблему підготовки фахівців нової генерації, якісно підготовлених до ефективної фахової діяльності, здатних до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу. В цьому контексті перед навчальними закладами в процесі підготовки молодшого спеціаліста постало завдання створити умови не лише для оволодіння знаннями, уміннями та навичками, а й здатністю розв'язувати нові проблеми, бути готовими до професійного самовдосконалення. Тобто, сучасною проблемою підвищення якості професійного навчання є формування у майбутнього фахівця готовності до ефективної професійної діяльності та професійного розвитку.

У науково-педагогічній літературі висвітлені окремі аспекти досліджуваної проблеми, а саме: з основ професійної педагогіки (В. Биков, Р. Гуревич, О. Джеджула, Н. Замкова, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, Г. Тарасенко, В. Шахов); з формування у майбутнього фахівця належного рівня психолого-педагогічної готовності до професійної діяльності (Н. Антонова, Л. Афанасьєва, О. Євдокімова, Л. Красюк, В. Лесик, Т. Лозицька, Л. Маєвська, А. Петюренко, Т. Приходько, Р. Сімко, О. Тютюнник, Т. Шутько); запровадження компетентнісного підходу в сучасній освіті (Г. Дутка, О. Матяш, О. Овчарук, В. Петрук, О. Пометун, О. Савченко); використання у навчанні інформаційних технологій (Н. Баловсяк, А. Гуржій, М. Кадемія, А. Коломієць, С. Литвинова, Ю. Машбиць); особливості підготовки майбутніх фахівців до самоосвітньої діяльності (А. Алексюк, В. Вікторов, С. Зінченко, С. Сисоєва, М. Фіцула, Я. Топольник, В. Фрицюк, В. Якунін); активізації пізнавальної діяльності студентів (А. Вербицький, А. Воєвода, В. Галузяк, Т. Гуляєва, Л. Гусак, А. Старовойтова, В. Матюшкін, О. Малихін, А. Смолкін).

У контексті нашого дослідження особливий інтерес становлять дисертаційні роботи (Р. Загнибіда, С. Касіянц, Е. Остапенко, Л. Служинська, В. Тинний) щодо формування готовності майбутніх економістів до професійного самовдосконалення, які виконані в Україні впродовж останніх десяти років. Е. Остапенко досліджувала проблему формування готовності майбутніх економістів до професійного самовдосконалення, акцентуючи увагу на компонентах: здатність, процес і потреба; усвідомлена форма (за формами саморозвитку); особистісно-професійний ракурс; педагогічно організований зовнішній вплив з урахуванням внутрішнього стану. У дослідженні Л. Служинської розглянута проблема підготовки майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації. Основні акценти зроблені на підготовці фахівців в університетах та в процесі вивчення іноземної мови. Р. Загнибіда, досліджуючи проблему професійного самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму в позааудиторній діяльності, виокремила педагогічні умови: формування готовності майбутніх менеджерів туризму до професійного самовдосконалення; етапність процесу професійного самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму; мотивація майбутніх менеджерів туризму до участі в різних формах позааудиторної діяльності. С. Касіянц досліджуючи проблему формування самоосвітньої компетентності

майбутніх економістів у процесі професійної підготовки, засвідчила недостатню увагу українських вишів до розвитку вмінь студентів самостійно організувати пізнавально-пошукову діяльність; фрагментарний характер реалізації інтердисциплінарного підходу та недостатню орієнтацію на практичну і самостійну підготовку студентів. С. Касіянець обґрунтувала педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у вищих навчальних закладах: створення стимулюючого і квазіпрофесійного освітнього середовища; впровадження інтерактивних та контекстно-орієнтованих методик. В. Тинний досліджував проблему формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні іноземних мов та визначив етапи становлення та розвитку готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності.

Водночас аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що, незважаючи на вагомі результати досліджень і чисельні пошуки умов формування в майбутніх фахівців готовності до ефективної професійної діяльності та професійного розвитку, практичні аспекти формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення потребують додаткових досліджень.

Дослідження стану розв'язання в педагогічній теорії та практиці проблеми формування готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення дозволило виявити *суперечності*: між об'єктивною потребою суспільства у фахівцях, готових до професійного самовдосконалення, та недостатнім усвідомленням у навчальних закладах необхідності підготовки майбутніх молодших спеціалістів до професійної самоосвіти та самовдосконалення; між сучасними запитами працедавців до результатів фахової підготовки майбутніх фахівців та домінуванням традиційних технологій організації освітнього процесу в фінансово-економічних коледжах.

Важливість і актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також соціальна значущість якісної професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, їх готовності до професійної самоосвіти та самовдосконалення зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського відповідно до теми наукових досліджень кафедри педагогіки «Методологія і технологія моніторингу якості педагогічної діяльності» (державний реєстраційний номер 0108U001064), кафедри алгебри та методики навчання математики «Підвищення ефективності підготовки вчителя математики в умовах розвитку вищої освіти в Україні» (протокол № 7 від 21.12.2005 р.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від

29.12.2012 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.11.2014 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов та розробці моделі формування готовності майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку до професійного самовдосконалення та експериментальній перевірці ефективності їх реалізації в процесі навчання у фінансово-економічних коледжах.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх молодших спеціалістів у фінансово-економічних коледжах.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови та модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного напрямку до професійного самовдосконалення.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення буде ефективним за таких організаційно-педагогічних умов: урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності; діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Для реалізації мети дослідження та підтвердження гіпотези, відповідно до об'єкта та предмета дослідження, були сформульовані такі **завдання**:

1. З'ясувати сутність готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічної галузі.

2. Схарактеризувати педагогічні засади, завдання та проблеми формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

3. Визначити структуру, критерії, показники та рівні готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

4. Обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови та модель формування готовності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

5. Опрацювати методичний супровід формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Методи дослідження. *Теоретичні:* аналіз педагогічної, психологічної та спеціальної літератури з метою обґрунтування моделі та педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень із зазначеної проблеми.

Емпіричні: діагностичні (моніторинг, педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, опитування, аналіз продуктів діяльності студентів, вивчення та узагальнення професійного досвіду формування готовності студентів до професійного самовдосконалення) для встановлення відповідності професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічної галузі, визначення рівня професійної підготовки фахівців фінансово-економічної сфери; педагогічний експеримент для перевірки ефективності методики реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; методи математичного оброблення кількісних показників для інтерпретації та узагальнення результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась з 2010 по 2017 роки у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Вінницькому коледжі менеджменту, Первомайському коледжі Кіровоградського національного технічного університету, Коледжі економіки та права Вінницького кооперативного інституту, Вінницькому обласному комунальному гуманітарно-педагогічному коледжі. В експерименті взяли участь 410 студентів і 10 викладачів.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: *вперше* визначено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення (урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності; діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення); *з'ясовано* компоненти, критерії (мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, практично-технологічний та особистісно-результативний) та показники сформованості готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю; *розроблено* модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; *уточнено* методичні аспекти забезпечення ефективності формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; *подальшого розвитку набули* методи й засоби професійної підготовки фахівців фінансово-економічної сфери.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що *визначено* методичні прийоми формування готовності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; *розроблено* методичні посібники «Практикум з логіки для студентів коледжів» та «Розвиток пізнавальної активності студентів у процесі вивчення дисципліни

«Статистика»», що можуть використовуватись у навчальному процесі коледжів, котрі готують фахівців фінансово-економічної галузі; укладено методичні рекомендації для підвищення ефективності самостійної пізнавальної діяльності студентів з вищої математики «Організація самопідготовки студентів фінансово-економічних коледжів у процесі навчання вищої математики».

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Вінницького коледжу менеджменту (довідка № 14/17 від 31.05.2017 р.), Первомайського коледжу Кіровоградського національного технічного університету (довідка № 37 від 18.05.2017 р.), Коледжу економіки та права Вінницького кооперативного інституту (довідка № 2367 від 26.06.2017 р.), Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу (довідка № 153/01-06 від 16.06.2017 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/39 від 05.07.2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні, методичні та практичні результати й загальні висновки доповідались і обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми математичної освіти - 2013» (Черкаси, 2013), «Проблеми та перспективи фахової підготовки вчителя математики» (Вінниця, 2015), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2016); науково-методичній конференції: «Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу – ІТМ*плюс-2014» (Суми, 2014), всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу – ІТМ*плюс-2014» (Суми, 2014), «Інформаційні технології в освіті та науці» (Мелітополь, 2015), «Засоби і технології сучасного навчального середовища» (Кіровоград, 2015), «Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній та економічній галузях» (Бердянськ, 2015), «Реалізація наступності в математичній освіті: реалізація та перспективи» (Одеса, 2016); регіональних науково-практичних конференціях студентів магістратури, аспірантів і докторантів «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» (Вінниця, 2013, 2014, 2016, 2017), на засіданнях кафедри педагогіки та кафедри алгебри і методики навчання математики.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 21 наукових і науково-методичних працях, у тому числі: 7 статей у провідних наукових фахових виданнях (6 з них одноосібні), 2 – у закордонних виданнях (1 з них одноосібна), 1 брошура з методичними рекомендаціями, 2 методичних посібники, 1 стаття у збірниках наукових праць, 8 тез у матеріалах конференцій.

Особистий внесок автора. У працях, опублікованих у співавторстві, авторові належать такі здобутки: наведено приклади удосконалення дослідницької діяльності студентів в умовах використання інформаційних

технологій [4]; запропоновано конкретні прийоми формування креативних якостей майбутніх фахівців [9].

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (278 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 275 сторінок, з яких основного тексту – 222 сторінки, 8 таблиць на 8 сторінках та 12 рисунків на 10 сторінках, 14 додатків на 51 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет, методи експериментального дослідження, сформульовано гіпотезу, розкрито наукову новизну роботи, її практичну значущість. Вказано на зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами та темами, представлено відомості про впровадження та апробацію основних результатів дослідження.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади формування готовності студентів до професійного самовдосконалення» – розкрито сутність базових понять дослідження; розглянуто формування готовності до професійного самовдосконалення як педагогічну проблему; з'ясовано психолого-педагогічні аспекти професійної самоосвіти та самовдосконалення майбутніх фахівців; визначено та обґрунтовано завдання та проблеми формування готовності до професійного самовдосконалення у студентів фінансово-економічних коледжів.

Посилаючись на результати дисертаційних досліджень (І. Складенко, Л. Сущенко, Т. Шестакова, О. Діденко, Н. Троценко, Ю. Галайко, І. Демура, Г. Зайчук, А. Петрова та ін.) констатуємо, що професійна підготовка майбутніх фахівців, незалежно від їх спеціальності, має включати формування їхньої психологічної готовності до праці, а набуття професійних компетентностей, обов'язково має включати вміння вчитися і самовдосконалюватися. Значна частина наукових висновків вказаних авторів проектується нами на професійну підготовку майбутніх молодших спеціалістів у таких навчальних закладах як коледжі.

Передумовою нової якості підготовленості випускника вищого навчального закладу до ефективної професійної діяльності вважаємо сформованість його здатності до самостійного навчання, самовдосконалення та самореалізації. Теоретичний аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури дозволив визначити поняття *професійне самовдосконалення*, як свідому діяльність спрямовану на підвищення рівня професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності й власної програми розвитку. У цьому контексті самовдосконалення майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю передбачає його самоосвітню діяльність та неможливе без самовиховної діяльності. Професійну самоосвіту ми розглядаємо як складову професійної освіти та результат ефективності самостійної роботи студентів у процесі професійного навчання.

На основі аналізу поняття *готовність до професійної діяльності* ми визначаємо сутність поняття *готовність до професійної діяльності майбутніх*

фахівців фінансово-економічного профілю – це складне особистісне утворення випускника навчального закладу фінансово-економічного профілю, яке є комплексним відображенням низки особистісних рис і професійних якостей, важливих для успішної професійної діяльності майбутніх молодших спеціалістів, які набуті у процесі професійної підготовки за відповідною спеціальністю фінансово-економічного профілю. Відповідно до цього, *готовність до професійного самовдосконалення майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю* – це складова його готовності до професійної діяльності за спеціальністю, яка є необхідною умовою усвідомленого професійного розвитку фахівця і характеризується сформованим прагненням професійно вдосконалюватися та сформованою здатністю до вдосконалення професійних знань, умінь та якостей.

До завдань формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення ми відносимо: розвиток пізнавальної активності студентів; формування креативних якостей майбутніх фахівців; формування умінь ефективного використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності.

На основі аналізу теоретичних засад та досвіду підготовки студентів до самоосвітньої діяльності та професійного самовдосконалення у вітчизняних коледжах, виділяємо основні етапи формування готовності до професійного самовдосконалення студентів коледжу: стимулювання мотивів професійного навчання, прийняття рішення про необхідність самовдосконалення, складання плану самоосвітньої діяльності, набуття досвіду практичної реалізації програми самовдосконалення. Для подолання проблем формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення, акцентуємо увагу на забезпеченні організаційно-педагогічних умов: урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності; діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

У другому розділі – «Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення» – теоретично обґрунтовано сукупність організаційно-педагогічних умов, дотримання яких забезпечує формування готовності студентів фінансово-економічних коледжів до професійного самовдосконалення; розкрито особливості реалізації моделі формування готовності студентів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Наявність структурно-функціональних взаємозв'язків між показниками пізнавальної активності студентів та показниками готовності студентів фінансово-економічних коледжів до професійного самовдосконалення, спонукала нас до висновку про необхідність комплексного розвитку

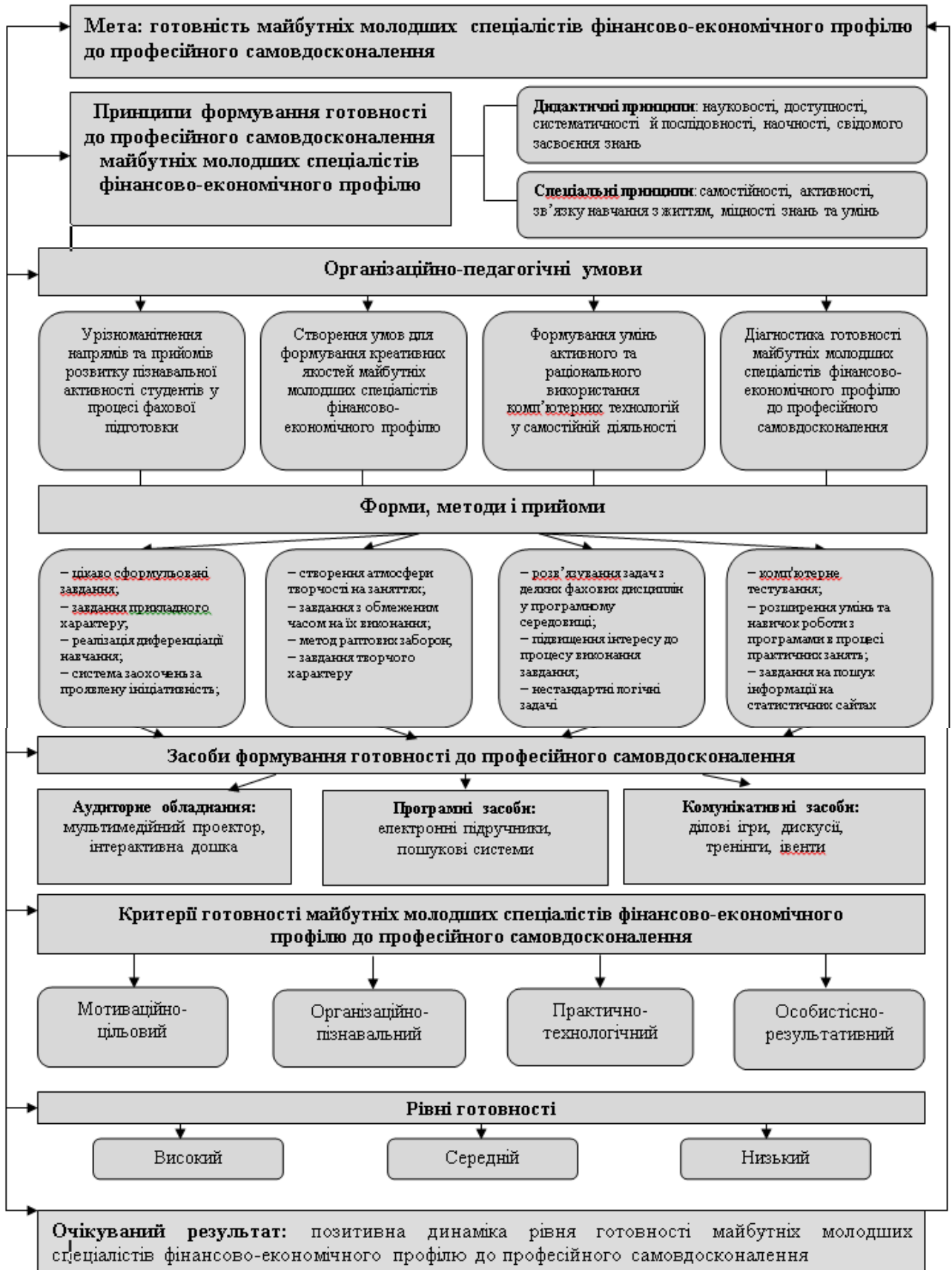
пізнавальної активності студентів фінансово-економічного коледжу з метою формування та розвитку їхньої готовності до професійного самовдосконалення. На основі аналізу структури пізнавальної активності студентів нами визначено чотири основні напрями забезпечення пізнавальної активності майбутніх фахівців фінансово-економічних коледжів у процесі фахової підготовки: збудження, підтримка й розвиток пізнавального інтересу студентів до самого процесу навчально-пізнавальної діяльності (цікаво сформульовані задачі, завдання прикладного характеру, завдання творчого характеру, моделювання рольової або економічної ситуації, навчально-дослідні завдання); використання системи заохочень за проявлену пізнавальну ініціативність (додаткові бали при підсумковому оцінюванні, висока оцінка за виконану роботу тощо); реалізація диференціації навчання (у процесі лекцій, практичних занять, організації самостійної роботи); урізноманітнення прийомів стимулювання пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки (розв'язання спеціально створених проблемних ситуацій, організація дискусій, спонукування до обґрунтування власної позиції, розгляд різних способів розв'язання задач тощо). Управління активністю студентів, тобто активізація їх навчально-пізнавальної діяльності значною мірою залежить від педагогічної компетентності кожного викладача коледжу. Ефективність процесу збудження пізнавальної активності студентів визначається насамперед різноманітністю форм, методів і засобів навчання, їх виправданим та свідомим вибором і поєднанням. Вдало застосовані прийоми диференціації навчання, при умові їх систематичного використання та комплексного застосування з іншими напрями розвитку пізнавальної активності студентів фінансово-економічних коледжів, сприяють підвищенню рівня їхньої готовності до професійного самовдосконалення.

У процесі аналізу науково-педагогічних джерел ми констатували, що хоча питанню формування креативних якостей майбутніх фахівців приділено досить багато уваги, проблема побудови цілісної системи прийомів та засобів для формування та розвитку креативних якостей студентів не втрачає своєї актуальності. Майстерність викладача коледжу в підборі навчальних завдань й організації творчого процесу пошуку їхніх розв'язань – одна з найважливіших умов виникнення та підтримання атмосфери розвитку креативних якостей студентів. Спеціально організоване розв'язування логічних та прикладних задач студентами у процесі їхньої фахової підготовки вважаємо ефективним методом підготовки до творчої професійної діяльності, формування готовності до професійного самовдосконалення. Навчально-пізнавальна діяльність студентів має бути спрямована на встановлення причинно-наслідкових зв'язків та свідоме самостійне формулювання висновків. У процесі дослідження нами виокремлено та обґрунтовано засоби і прийоми формування та розвитку креативних якостей студентів фінансово-економічних коледжів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Логіка», розроблено і впроваджено в навчальний процес відповідний навчально-методичний посібник. Уважаємо, що дбаючи про формування готовності студентів фінансово-економічних коледжів до професійного самовдосконалення, викладачі всіх навчальних дисциплін

мають використовувати індивідуальні завдання творчого характеру, навчальні мікродослідження, завдання та вправи на розвиток творчих здібностей. Креативність ми розглядаємо як чинник професійного розвитку мислення майбутнього фахівця фінансово-економічного профілю, унікальне утворення особистісної та інтелектуальної сфери студента, що виступає водночас проявом і показником готовності до професійного самовдосконалення.

Важливу роль у системі професійного самовдосконалення фахівця відіграє вміння самостійно, оперативно та якісно знаходити необхідну інформацію. Нині при доступі до Інтернету, наявності величезних масивів інформації та простоти роботи з пошуковими системами в професійному самовдосконаленні з'явилися надзвичайно широкі можливості. Сформувати та розвивати вміння студентів користуватись пошуковими системами можливо при умові цілеспрямованої постановки перед студентами завдань, для виконання яких потрібно користуватися цими пошуковими системами. Уміючи шукати потрібну інформацію, майбутній фахівець зможе забезпечити себе теоретичною базою для самоосвіти та професійного розвитку. До показників готовності до професійного самовдосконалення майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю ми відносимо його здатність самостійно знаходити, відбирати та аналізувати професійно актуальну інформацію за допомогою Інтернет ресурсів. Значна увага приділена нами відбору та апробації різних прийомів формування у студентів здатності до самоосвітньої діяльності з використанням комп'ютерних технологій. Інформаційну компетентність майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю вважаємо важливим компонентом професійної компетентності. Формування інформаційної компетентності студента неможливе без удосконалення освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, які відкривають для кожної особистості унікальні можливості для подальшої професійної самореалізації й комфортного самопочуття в професії. Зважаючи на специфіку професійної діяльності молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю, він має бути здатен до самостійного освоєння нових технічних засобів та програмних продуктів. Тому різні форми роботи з професійно орієнтованими комп'ютерними програмами у процесі фахової підготовки в коледжі є актуальними. Важливо, щоб викладачі ставили за мету не стільки відпрацювати вміння студентів користуватися можливостями якоїсь конкретної комп'ютерної програми, стільки сформувати у них прагнення самостійно освоїти необхідні майбутньому фахівцеві програмні продукти. Такий випускник коледжу буде цікавитись надалі новинками професійно орієнтованих програмних продуктів, що можуть підвищити ефективність його професійної діяльності.

Діагностика готовності студентів до професійного самовдосконалення виступає у нашому дослідженні однією з організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення. Ключове значення для діагностики готовності майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення мають критерії та показники готовності до професійного самовдосконалення: мотиваційно-цільовий критерій (ціннісне ставлення до

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення

майбутньої професії, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, здатність визначати стратегію навчальної діяльності; усвідомлення необхідності посиленого вивчення окремих фахових дисциплін; прагнення до реалізації власних здібностей, бажання кар'єрного зростання; бажання виявити себе найкращим з професійної точки зору; ступінь активності й самостійності пізнавальної діяльності, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку); організаційно-пізнавальний критерій (наявність інтегрованої сукупності знань, умінь та навичок для ефективної роботи з інформацією; здатність критично та логічно мислити; уміння систематизувати, оцінювати та використовувати нові знання); практично-технологічний критерій (уміння пошуку нової інформації, навички спілкування з колегами щодо професійних питань з використанням Інтернет-технологій, робота з комп'ютерною технікою з метою обробки та аналізу інформації, уміння працювати з програмними продуктами); особистісно-результативний критерій (наявність психологічної потреби професійного самовдосконалення, саморозвиток через свідому постановку навчальних завдань; уміння визначати цілі та способи самоосвітньої діяльності).

Розроблена модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення (рис.1) відображає внутрішню структуру досліджуваного процесу.

У третьому розділі – «Експериментальне визначення ефективності формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю» – висвітлено організацію та перебіг дослідно-експериментальної роботи, зроблено висновки щодо ефективності запропонованих організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Для забезпечення достовірності результатів, дослідно-експериментальна робота проводилась впродовж восьми років, а саме з 2010 по 2017 роки. Педагогічний експеримент здійснено поетапно: *підготовчий етап*, *дослідницький етап* (констатувальний, формувальний та контрольний експеримент), *узагальнюючий етап* (аналіз та інтерпретація результатів дослідження, формулювання висновків, упровадження результатів дослідно-експериментальної роботи).

Під час констатувального експерименту було з'ясовано, в якому стані перебуває процес підготовки майбутніх фахівців з економіки та фінансів, які нерозв'язані проблеми наявні, на вирішення яких проблем буде спрямоване дослідження. Експериментальна база дослідження: Вінницький коледж менеджменту, Коледж економіки та права Вінницького кооперативного інституту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Первомайський коледж Кіровоградського національного технічного університету, Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж. В експерименті взяли участь 410 студентів і 10 викладачів. Вивчення реального стану формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-

економічного профілю до професійного самовдосконалення дозволило під час констатувального експерименту виявити в коледжах наступне: в студентів не сформовані належним чином навички самостійної пізнавальної діяльності. Серед основних проблем: невміння студентів самостійно і наполегливо працювати з навчальним матеріалом, літературою, Інтернет ресурсами; особливості навчання у коледжі (великий обсяг навчального матеріалу і недостатня кількість годин для його вивчення, значний обсяг матеріалу виноситься на самостійне опрацювання, а здатність студентів якісно це робити є досить низькою); низький рівень мотивації до самостійної роботи; малий відсоток студентів з розвинутими креативними якостями. Вивчення та аналіз результатів тестування, анкетування студентів та викладачів, аналіз науково-методичної літератури, практична робота в коледжі економічного профілю дозволили сформулювати гіпотезу дослідження та представити власне бачення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів до професійного самовдосконалення: урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності; діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Розподіл студентів на експериментальні та контрольні групи здійснено на основі комплексного діагностування: досліджувані ознаки в студентів даних груп були приблизно на одному рівні, причому у контрольних групах досліджувані ознаки до початку формування експерименту були порівняно кращими, ніж у експериментальних групах. Упродовж формування експерименту навчання студентів експериментальних груп здійснювалося із використанням різних прийомів та засобів формування і розвитку показників мотиваційно-цільового, організаційно-пізнавального, практично-технологічного та особистісно-результативного критеріїв формування готовності студентів до професійного самовдосконалення

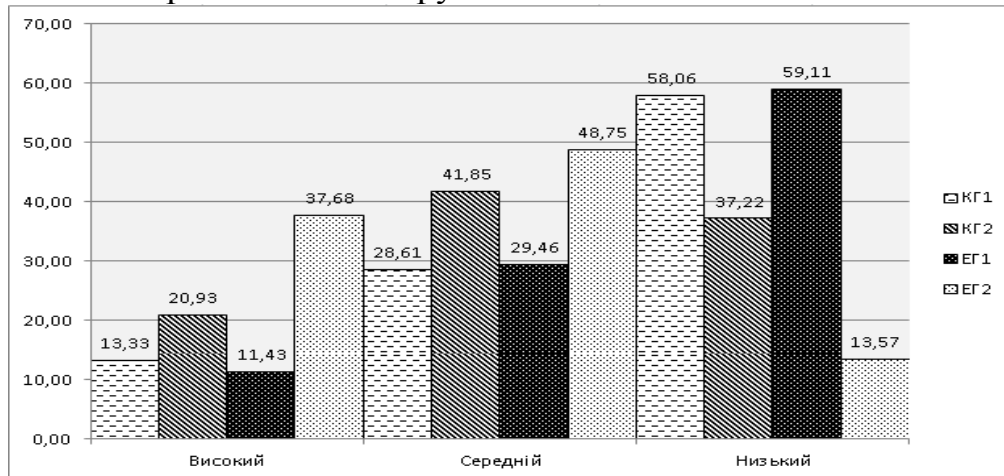
У процесі *контрольного експерименту* було з'ясовано ефективність визначених нами організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення під час спеціально організованого експериментального навчання.

Таблиця 1

Рівні готовності студентів до професійного самовдосконалення

Групи	Всього студентів	Високий		Середній		Низький		Разом	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
$КГ_1$	270	36	13,33	77,25	28,61	156,75	58,06	270	100
$КГ_2$	270	56,5	20,93	113	41,85	100,5	37,22	270	100
$ЕГ_1$	140	16	11,43	41,25	29,46	82,75	59,11	140	100
$ЕГ_2$	140	52,75	37,68	68,25	48,75	19	13,57	140	100

На основі отриманих результатів обчислено інтегральний показник готовності до професійного самовдосконалення для студентів як експериментальних, так і контрольних груп та зафіксовано позитивну динаміку його зміни в експериментальних групах.

Рис. 2. Діаграма рівнів готовності студентів до професійного самовдосконалення під час констатувального та контрольного експериментів

Для статистичної перевірки впливу виокремлених нами організаційно-педагогічних умов на процес формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення для студентів експериментальної групи ми використали параметричний критерій Стюдента та непараметричний критерій Мак-Намари.

Згідно з критерієм Мак-Намари проведено тестування для студентів контрольних та експериментальних груп щодо наявності показників готовності до професійного самовдосконалення за усіма критеріями: мотиваційно-цільовим, організаційно-пізнавальним, практично-технологічним та особистісно-результативним. Зроблено висновок, що виокремлені нами організаційно-педагогічні умови суттєво впливають на ефективність процесу формування показників готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Згідно з критерієм Стюдента з довірчою ймовірністю 95% нами відхилено нульову гіпотезу H_0 , що виокремлені організаційно-педагогічні умови не впливають на процес формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Отже, поставлені в дослідженні завдання розв'язані, мети досягнуто, гіпотеза доведена.

Результати теоретичного і експериментального дослідження дали підстави для формулювання таких **висновків**:

1. Одним із чинників, що зумовлює необхідність зміни традиційної парадигми освіти, є потреба сучасного ринку праці у фахівцях, здатних до самостійного засвоєння та творчого використання нових знань і способів діяльності. Перед вищими навчальними закладами постає завдання створити умови не лише для оволодіння студентами необхідними професійними знаннями, уміннями та навичками, а й здатністю самостійно набувати,

самостійно вдосконалювати професійні якості. З'ясовано, що готовність до професійного самовдосконалення майбутнього молодшого спеціаліста фінансово-економічного профілю – це складова його готовності до професійної діяльності за спеціальністю, яка є необхідною умовою усвідомленого професійного розвитку фахівця і характеризується сформованим прагненням професійно вдосконалюватися та сформованою здатністю до вдосконалення професійних знань, умінь та якостей. Обґрунтовано, що професійна готовність фахівця має включати також сформованість його здатності до саморегуляції в змінюваних умовах професійної діяльності, вміння мобілізувати професійний потенціал на вирішення оновлених завдань.

2. Установлено чотири основні компоненти процесу підготовки майбутніх фахівців до самоосвітньої діяльності: мотиваційний, когнітивний, операційний і рефлексійний. Доведено, що одним із основних завдань викладача вищого навчального закладу є допомога студентам в опануванні вказаних компонентів самоосвітньої діяльності. Обґрунтовано, що самостійна робота є однією із важливих ланок освітнього процесу, і від того як вона організована, залежать не лише результат навчальної діяльності студента, а й результативність процесу формування його здатності до самовдосконалення. Рівень професійної готовності випускника навчального закладу впливає на швидкість його адаптації до умов праці, налаштованість на підвищення кваліфікації та самонавчання. Мотивація готовності до професійного самовдосконалення формується в процесі навчання, залежить від його організації, методів, прийомів, засобів та змісту навчального матеріалу, впливає на активність студентів, ставлення їх до навчання, і як наслідок, на результати навчання. Обґрунтовано, що до завдань формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення варто віднести: розвиток пізнавальної активності студентів; формування креативних якостей майбутніх фахівців; формування умінь ефективного використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності. Виокремлені психолого-педагогічні аспекти та освітні завдання склали основу експериментальної методики, яка включала комплекс методів, прийомів і засобів, спрямованих на формування та розвиток пізнавальної активності, креативних якостей, умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, що в підсумку забезпечило формування їхньої готовності до професійного самовдосконалення.

3. З урахуванням сучасних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців, суспільних запитів і вимог роботодавців щодо готовності випускників коледжів до професійної діяльності визначено критерії та показники готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення: мотиваційно-цільовий критерій (ціннісне ставлення до майбутньої професії, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, здатність визначати стратегію навчальної діяльності; прагнення до реалізації власних здібностей, бажання кар'єрного зростання; ступінь активності й самостійності пізнавальної діяльності, що дає змогу реалізувати

індивідуальну програму самовдосконалення); організаційно-пізнавальний критерій (наявність інтегрованої сукупності знань та умінь для ефективної роботи з інформацією; здатність критично та логічно мислити; уміння систематизувати, оцінювати та використовувати опрацьовану інформацію для отримання нових знань та умінь); практично-технологічний критерій (уміння роботи з електронними бібліотеками з метою пошуку нової інформації; здатність спілкуватися з колегами щодо професійних питань з використанням Інтернет-технологій; володіння необхідними програмними продуктами; здатність швидко засвоювати нові програми професійного призначення); особистісно-результативний критерій (наявність психологічної потреби та орієнтація на професійне самовдосконалення, саморозвиток через свідому постановку завдань більшої складності; вміння визначати цілі та способи самоосвітньої діяльності). У процесі дослідно-експериментальної роботи з'ясовано та обґрунтовано рівні готовності студентів до професійного самовдосконалення: високий, середній і низький.

4. Доведено ефективність визначених нами організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення: урізноманітнення напрямів та прийомів розвитку пізнавальної активності студентів у процесі фахової підготовки; створення умов для формування креативних якостей майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю; формування умінь активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності; діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. Розроблено модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. В результаті дослідно-експериментальної роботи констатовано позитивні зрушення у формуванні готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю, що відмітили як викладачі, так і студенти. Доведено, що запропоноване нами навчально-методичне забезпечення формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення сприяє підвищенню рівня пізнавальної активності студентів, їх творчого мислення і, як наслідок, формуванню готовності до професійного самовдосконалення. Порівняння результатів професійної підготовки за традиційною методикою та наслідків упровадження запропонованих нами моделі, організаційно-педагогічних умов, обґрунтованих прийомів та методів, спрямованих на формування готовності студентів до професійного самовдосконалення, дозволяє стверджувати про ефективність пропонуваніх інновацій.

5. Ефективність процесу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення підвищується за умови якісного методичного супроводу. Новий підхід до фахової підготовки майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю уможливив модифікацію або доповнення

кожного із компонентів методичної системи: цілей, змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання. До навчально-методичного комплексу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення нами запропоновано: «Практикум з логіки» (з метою формування креативності майбутніх фахівців); практичний посібник «Розвиток пізнавальної активності студентів у процесі вивчення статистики» (з метою орієнтації викладачів коледжів на удосконалення власної методичної діяльності для забезпечення умов формування готовності студентів до самовдосконалення); методичні рекомендації «Організація самопідготовки студентів фінансово-економічних коледжів у процесі навчання вищої математики» (з метою організації самостійної роботи студентів на основі гармонійного поєднання засобів традиційного та дистанційного навчання). Ефективність використання вказаного методичного супроводу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення підтверджена результатами педагогічного експерименту.

Виконана робота, звісно, не вичерпує всіх проблем формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. Перспективними в подальшій розробці досліджуваної проблеми вважаємо модернізацію навчально-методичного інструментарію, підвищення рівня методичної компетентності науково-педагогічних працівників коледжів у питаннях формування готовності студентів до професійного самовдосконалення, наповнення відповідного навчально-методичного комплексу та дослідження інших напрямів удосконалення освітніх програм підготовки майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Волкодав Т. А. Можливості комп'ютерних технологій у процесі формування основ самоосвітньої діяльності студентів / Т. А. Волкодав // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2013. № 34. - С. 234 – 239.

2. Волкодав Т. А. Психолого-педагогічні основи самоосвітньої діяльності студентів у процесі навчання математики / Т. А. Волкодав // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки. – 2013. №17 (270). - С. 23 –32.

3. Волкодав Т. А. Диференціація фахової підготовки майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю / Т. А. Волкодав // Науковий вісник Ужгородського університету: Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. № 32. – С. 43 – 45.

4. Волкодав Т. А. Удосконалення дослідницької діяльності студентів в умовах використання інформаційних технологій / О. І. Матяш, Т. А. Волкодав // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Мелітополь. – 2015. С. 120 – 125.

5. Волкодав Т. А. Діагностика готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення /

Т. А. Волкодав // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ. – 2015. С. 68 – 74.

6. Волкодав Т. А. Прийоми формування у студентів навичок використання комп'ютерних засобів для професійної самоосвіти / Т. А. Волкодав // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Серія: Педагогічні науки. Вінниця. № 43 – 2015. С. 187 – 191.

7. Волкодав Т. А. Діагностика рівня пізнавальної активності студентів у процесі формування їх готовності до професійного самовдосконалення / Т. А. Волкодав // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Серія: Педагогічні науки. Вінниця. № 45 – 2016. С. 94 – 98.

8. Волкодав Т. А. Аналіз умов підготовки фахівців до наступної самоосвітньої діяльності у коледжах фінансово-економічного профілю / Т. А. Волкодав // Міжнародний науковий журнал "SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION". – 2014. №2(10). - С. 35 – 38.

9. Волкодав Т. А. Прийоми формування креативних якостей майбутніх фахівців / О. І. Матяш, Т. А. Волкодав // Щомісячний міжнародний науковий журнал «Austria-science». – 2017. № 3. - С. 21 – 25.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

10. Волкодав Т. А. Застосування математичних методів в економіці / Т. А. Волкодав // Методичний пошук: застосування знань і вмінь з математики. Студентський науково-методичний збірник. Вінниця: СамІздат. – 2013. № 3. - С. 233 – 239.

11. Волкодав Т. А. Розвиток пізнавальної активності студентів фінансово-економічних навчальних закладів у процесі фахової підготовки / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конференції «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» м. Вінниця. -2013. №1(4).- С. 28 – 31.

12. Волкодав Т. А. Підготовка випускників економічних коледжів до наступної самоосвітньої діяльності / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів міжн. наук.-метод. конференції «Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу – ІТМ*плюс-2014». - м. Суми, ВВП «Мрія».- 2014. – С.28 – 30.

13. Волкодав Т. А. Прийоми активізації навально-пізнавальної діяльності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конференції «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» м. Вінниця. -2014. №3(6).- С. 193 – 197.

14. Волкодав Т. А. Критерії та показники готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ.

конференції «Засоби і технології сучасного навчального середовища» м. Кіровоград. - 2015.С.

15. Волкодав Т. А. Використання комп'ютерних технологій при вивченні фахових дисциплін у коледжах фінансово-економічного профілю / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю «Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній та економічній галузях» м. Бердянськ. – 2015. С. 68 – 74.

16. Волкодав Т. А. Роль і місце наступності навчання у фаховій підготовці майбутніх молодших бакаларів фінансово-економічного профілю/ Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 200-річчю Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Реалізація наступності в математичній освіті: реалізація та перспективи» м. Одеса. – 2016. С. 153 – 155.

17. Волкодав Т. А. Формування навиків активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у майбутніх фахівців / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конференції «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» м. Вінниця. -2016. № 5 (8).- С. 20 – 22.

18. Волкодав Т. А. Експериментальна перевірка сформованості креативних якостей студентів фінансово-економічного коледжу / Т. А. Волкодав // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конференції «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» м. Вінниця. - 2017. № 6 (9).- С. 22 – 25.

19. Волкодав Т. А. Організація самопідготовки студентів фінансово-економічних коледжів у процесі навчання вищої математики: методичний посібник / Т. А. Волкодав – Вінниця: ПП «Друк», 2015. – 71 с.

20. Волкодав Т. А. Розвиток пізнавальної активності студентів у процесі вивчення дисципліни «Статистика»: навчальний посібник/ Т. А. Волкодав – Вінниця: ПП «Друк», 2016. – 150 с.

21. Волкодав Т. А. Практикум з логіки для студентів коледжів: навчальний посібник / Т. А. Волкодав – Вінниця: ПП «Друк», 2016. – 192 с.

АНОТАЦІЇ

Волкодав Т. А. Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2017.

У дисертації висвітлено проблему формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічних коледжів до професійного самовдосконалення. Розкрито науково-теоретичні основи дослідження: з'ясовано сутність готовності до професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічної галузі; визначено структуру, критерії, показники та рівні готовності майбутніх молодших спеціалістів

фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення; особливості процесу формування готовності студентів фінансово-економічного коледжу до професійного самовдосконалення; схарактеризовано психолого-педагогічні основи, завдання та проблеми формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

В процесі дослідження виокремлено, обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення, а також запропоновано практичні рекомендації для підвищення ефективності процесу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Ключові слова: готовність до професійного самовдосконалення, молодші спеціалісти фінансово-економічного профілю, самоосвітня діяльність студентів, самостійна робота студентів, організаційно-педагогічні умови, пізнавальна активність студентів, розвиток креативних якостей, уміння активного та раціонального використання комп'ютерних технологій у самостійній діяльності.

Волкодав Т. А. Формирование готовности будущих младших специалистов финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, 2017.

В диссертации отражена проблема формирования готовности будущих младших специалистов финансово-экономических колледжей к профессиональному самосовершенствованию. Раскрыто научно-теоретические основы исследования: выяснено сущность готовности к профессиональному самосовершенствованию будущих младших специалистов финансово-экономической области; определена структура, критерии, показатели и уровни готовности будущих младших специалистов финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию; особенности процесса формирования готовности студентов финансово-экономического колледжа к профессиональному самосовершенствованию; охарактеризованы психолого-педагогические основы, задачи и проблемы формирования готовности будущих младших специалистов финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию.

В процессе исследования выделены, обоснованы и экспериментально проверены организационно-педагогические условия формирования готовности будущих специалистов финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию, а также предложены практические рекомендации для повышения эффективности процесса

формирования готовности будущих младших специалистов финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию.

Ключевые слова: готовность к профессиональному самосовершенствованию, младшие специалисты финансово-экономического профиля, самообразовательная деятельность студентов, самостоятельная работа студентов, организационно-педагогические условия, познавательная активность студентов, развитие креативных качеств, умение активного и рационального использования компьютерных технологий в самостоятельной деятельности.

Volkodav T. A. Formation of future financial and economic profile junior specialists readiness for professional self-improvement. - As a manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 - theory and methodology of professional education. - Vinnytsia Mikhaïlo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, 2017.

The dissertation highlights the problem of future junior specialists of financial and economic colleges readiness for professional self-improvement forming. It is determined that readiness for professional self-improvement of the future junior specialist of the financial and economic profile is a component of his readiness for professional activity in a specialty, which is a prerequisite for a conscious professional development of a specialist and is characterized by the aspiration to professional development and the formed ability to improve professional knowledge, abilities and qualities.

Taking into account the modern tasks of professional training of future specialists, public requests and requirements of employers concerning the readiness of college graduates for professional activity, criteria and indicators of readiness of future junior specialists in the financial and economic profile for professional development are defined: motivation-target criterion (value relation to the future profession, the formation of educational and cognitive motives, the ability to determine the strategy of educational activity, the awareness of the need for a deep study of individual professional disciplines, the desire to realize their own abilities, to have career growth, to prove themselves as professionals, the degree of activity and independence of cognitive activity, which enables one to implement an individual program of self-development and self-education), the organizational and cognitive criterion (an integrated set of skills, knowledge and skills for effective work with information; the ability to think critically and logically; the ability to independently explain economic phenomena on the basis of theoretical knowledge; the ability to systematize, evaluate and use the information processed to acquire new knowledge and skills), the practical and technological criterion (the readiness of future junior specialists to professional self-improvement is reflected in the following indicators: the skills and abilities of work with electronic libraries in order to find new information, skills of communication with colleagues regarding professional issues using the Internet technologies, work with computer technologies to process and analyze information for obtaining new knowledge, owning general-purpose program products and programs of professional purpose, the ability to quickly master new professional programs), a person-performance criterion (psychological needs and

focus on professional self-development, self-development through the conscious formulation of educational tasks of of complex nature, the ability to define goals in self-education and determine ways to implement it). In the process and experimental work, the level of students' readiness for professional self-improvement was highlighted and evaluated as high, average and low.

In the course of the research, the organizational and pedagogical conditions for forming of future financial and economic profile specialists readiness for professional self-improvement were substantiated and experimentally examined, as well as practical recommendations for increasing the effectiveness of forming of future financial and economic profile specialists readiness for professional self-improvement.

Key words: readiness for professional self-improvement, junior specialists of financial-economic profile, self-educational activity of students, independent work of students, organizational and pedagogical conditions, cognitive activity of students, development of creative qualities, ability to actively and rationally use computer technologies.